

วิสัยทัศน์ผู้บริหารการศึกษา

ผศ.ดร.ปฏิภาณ มหรรณานิบัติ

อาจารย์ประจำวิทยาเขตนครราชสีมา

ภาพวิสัยทัศน์ทางการศึกษา

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ได้ใช้กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษา โดยมองเห็นว่า การศึกษาเองอยู่ในสภาพที่เป็นตัวสร้างปัญหาให้แก่สังคม และในเวลาเดียวกันการศึกษาก็เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของสังคม ฉะนั้น วิสัยทัศน์ทางการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่พึงศึกษาเป็นมุมมอง เช่น สหรัฐอเมริกามีวิสัยทัศน์การศึกษาว่า สังคมของอเมริกาถือว่าเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด จึงกำหนดเป้าหมายการศึกษามุ่งพัฒนาตัวผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ๘ ประการ คือ

๑. ความพร้อมในการเข้าเรียนของเด็กเล็ก
๒. การเรียนได้จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
๓. การเรียนที่มีคุณภาพและมีความเป็นพลเมืองดี
๔. การศึกษาของครู และการพัฒนาอาชีพครู
๕. ความเป็นเลิศทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
๖. การรู้หนังสือของผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต
๗. ความปลอดภัยและความมีระเบียบวินัยในสถานศึกษา
๘. การมีส่วนร่วมของบิดามารดา / ผู้ปกครองนักเรียน

ส่วนการศึกษาของญี่ปุ่น สภาการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติมีวิสัยทัศน์ที่จะเน้นสาระสำคัญ ๓ เรื่อง คือ

๑. เน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคลมากขึ้น
๒. เน้นระบบการศึกษาตลอดชีวิต
๓. เน้นการศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง เช่น ความเป็นนานาชาติ วัฒนธรรมและการกีฬา การพัฒนาไปสู่สังคมสารสนเทศพร้อมด้วยการส่งเสริมงานด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และการศึกษานอกระบบมากขึ้น การลดความเคร่งเครียดในการเรียนในสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ปรับปรุงการอุดมศึกษา และส่งเสริมสถาบันการศึกษาเอกชน เป็นต้น

จากวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่ยกมานี้จะเห็นว่า ผู้บริหารการศึกษาจะใช้ภาวะผู้นำบริหาร การศึกษาด้วยชักนำผู้อื่นให้ปล่อยวางความสนใจส่วนตัวและนำพาให้ปฏิบัติตามเป้าหมายส่วนรวมที่จำเป็นสำหรับสวัสดิภาพของหน่วยงานส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร

กมล สุตประเสริฐ และ สุนทร สุนันท์ชัย (๒๕๔๑ : ๒๘) ให้ความหมายว่า วิสัยทัศน์ หมายถึง การแสดงออกถึงความเป็นไปได้ สภาพอนาคตที่เป็นอุดมคติและหวังจะบรรลุเป้าหมายอันเป็นอุดมคตินั้น

วันทนา เมืองจันทร์ (๒๕๔๓ : ๘) ให้ความหมายว่า วิสัยทัศน์ หมายถึง การสร้างภาพอนาคตหรือการมองอนาคตซึ่งจะเป็นเป้าหมายในการเดินไปสู่อนาคต โดยวิธีการนำเอาระบบการวางแผนมาใช้ หรือหมายถึงสิ่งที่อยากเห็นในอนาคต และเป็นสิ่งที่ดีกว่าเดิม

ดังนั้น สรุปได้ว่า วิสัยทัศน์เป็นการคาดการณ์เหตุการณ์ที่เป็นภาพอนาคตอันจะบังเกิดขึ้นในอนาคต และเป็นไปตามอุดมการณ์ที่คาดหวังหรือวาดภาพไว้ โดยใช้ปัญญาสร้างสรรค์ฝันอันเกิดจากรากฐานการตัดสินใจ วางลำดับความสำคัญและเป้าหมายเพื่อการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายอันเป็นฝันนั้นให้เป็นจริง และดีขึ้นกว่าเดิม

จากความหมายของวิสัยทัศน์ที่นักวิชาการให้ไว้ จะเห็นได้ว่าวิสัยทัศน์ผู้บริหารการศึกษาจะมีลักษณะ ดังนี้

๑. ชี้ทิศทาง เป้าหมายในการทำงานให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้
๒. จะเป็นตัวกำหนดขอบข่ายของงาน ภาระหน้าที่
๓. จะทำให้บุคลากรต้องทำงานให้สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน
๔. จะต้องมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ร่วมงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี
๕. จะต้องมีการสร้างทีมงาน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
๖. วิสัยทัศน์ผู้บริหารการศึกษา เป็นการสร้างภาพอนาคต และกำจัดปัญหาในการปฏิบัติงาน

ลักษณะผู้บริหารการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์

๑. มีความสามารถทางสมอง
๒. คิดคาดคะเนจินตนาการได้ดี
๓. เรียนรู้จากประสบการณ์ได้ดี
๔. มีความคิดริเริ่ม มุ่งอนาคต
๕. สังเคราะห์ข้อมูลได้
๖. วางแผนกลยุทธ์ได้ดี
๗. ไวต่อสิ่งใหม่ ๆ
๘. มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง
๙. ทะเยอทะยาน ไม่พอใจอะไรง่าย ๆ
๑๐. ไม่ยึดมั่นถือมั่นในอัตตาของตน

วิสัยทัศน์เป็นความเจียมตนของสติปัญญาที่แสดงออกมาทางความรู้สึกนึกคิด ผู้บริหารการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ดี จะมีลักษณะดังนี้

๑. ลึก - ผลักดันให้ปฏิบัติได้
๒. กว้าง - ภาพรวม
๓. ไกล - ใฝ่ความมุ่งมั่นก้าวหน้า
๔. สูง - ใฝ่สูง
๕. บรรลุได้ - ทำความคิดให้คนเกี่ยวข้องนั้นรู้
๖. ทำทายต่อความสามารถ
๗. ฟังปรารภนา
๘. เน้นการปฏิบัติล่วงหน้า
๙. มาตรการป้องกันมากกว่าปราบปราม
๑๐. มีความเป็นกลยุทธ์ มุ่งอนาคต
๑๑. คุ่มค่า

ระดับวิสัยทัศน์ผู้บริหารการศึกษา

วิสัยทัศน์ผู้บริหารการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการบริหารการศึกษาได้ ๔ ระดับคือ

๑. ตนเองมองภาพอนาคต เกี่ยวกับอาชีพการงานเป็นการมองเพื่อตนเอง โดยการมองภาพภายนอกรอบตัว หน้าที่การงาน หากมีอะไรเปลี่ยนแปลงจะปฏิบัติอย่างไร

๒. ตนเองมองภาพอนาคตเกี่ยวกับตนเอง เป็นการมองภายใน มองสุขภาพร่างกายและจิตใจ จะพัฒนาร่างกายและจิตใจอย่างไร เป็นการย่นดูจิตใจ ความผิดหวัง ความสมหวัง ซึ่งมีผลกระทบต่อจิตใจ จะสามารถทำงานภายใต้ความเครียดอย่างไร จะแก้ปัญหาอย่างไร จะบริหารคุณภาพจิตใจอย่างไร

๓. การมองภาพอนาคตเกี่ยวกับองค์กร เป็นการศึกษาระบบบริหารที่เหมาะสมกับองค์กร เป็นการศึกษาให้รู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นที่มีผลกระทบต่อหน่วยงาน เช่น ผลกระทบจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ผลกระทบที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีต่อหน่วยงาน บุคลากรในองค์กร ในกรณีเช่นนี้จะบริหารงานอย่างไร

๔. การมองภาพอนาคตเกี่ยวกับองค์กรในระบบสังคมโลก เป็นการมองคู่แข่งจากประเทศต่าง ๆ เช่น มองสินค้าที่ผลิตจากประเทศอื่น จะเป็นคู่แข่งจากบริษัทในประเทศใดก็ตาม ซึ่งถ้าผลิตสินค้าที่มีคุณภาพดีกว่า แต่ราคาถูกกว่า ก็จะได้เปรียบคู่แข่งอื่น ๆ

วิสัยทัศน์ผู้บริหารการศึกษากับการบริหารการศึกษา

ผู้บริหารการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์จะบริหารการศึกษา ดังนี้

๑. ยึดมั่นในความจริง ความถูกต้องดีงาม
๒. รักความเป็นธรรม ใฝ่ธรรม
๓. ถือธรรมะเป็นใหญ่ ให้มีแรงเหนือทริมานะ
๔. ยอมให้แก่ธรรมโดยไม่ยอมให้แก่คน
๕. ยอมให้แก่คนด้วยกันได้ เพื่อเห็นแก่ธรรม
๖. พัฒนาคนส่วนหลักให้มีธรรมฉันทะ
๗. อยู่ด้วยสติปัญญา
๘. ไม่ต้องอาศัยกิเลสเป็นแรงผลักดันให้สร้างความคิด
๙. พยายามต้านทานและเอาชนะธรรมชาติใฝ่ต่ำ

การกำหนดวิสัยทัศน์ของผู้บริหารการศึกษา

ผู้บริหารการศึกษาสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาได้ ดังนี้

๑. พิจารณาถึงอดีตที่เป็นประสบการณ์ผ่านมาโดย
  - ๑.๑ จัดเหตุการณ์ในอดีตที่สำคัญมาไว้เป็นส่วน ๆ
  - ๑.๒ บันทึกรูปแบบและเนื้อหาสำคัญของเหตุการณ์นั้น
  - ๑.๓ บันทึกจุดเด่นของช่วงเวลาที่เกิดขึ้นก่อน
๒. ใช้เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ในอดีตเป็นพื้นฐาน และช่วยกันตัดสินใจว่าสิ่งใดที่ตัวท่านและคนอื่น (คนใกล้ชิด) อยากให้เป็นไปในอนาคต และถ้าสิ่งนั้นเหมาะสมที่สุดแล้ว มันก็ควรจะเกิดขึ้นได้โดยใช่
  - ๒.๑ การพิจารณาถึงสภาพแวดล้อม
  - ๒.๒ พิจารณาทั้งจุดประสงค์อื่น ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจ
๓. กำหนดช่วงเวลาลงในแผนงานระยะยาว แล้วนำเอาตัวท่านเองลงไปไว้ในกรอบของช่วงเวลาในอนาคตนั้น เพื่อ
  - ๓.๑ เรียนรู้ถึงโอกาสของความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ในช่วงเวลานั้น
  - ๓.๒ อธิบายผลที่จะได้รับให้เป็นรูปธรรม
  - ๓.๓ รู้สึกและพุดคุยถึงความสำเร็จในอนาคตนั้น
  - ๓.๔ ตั้งใจทำให้อาคตนั้นเป็นจริงให้ได้
  - ๓.๕ อย่ากังวลว่าทำอย่างไรถึงจะบรรลุเป้าหมาย เพื่อจะไม่ทำให้เลิกล้มความตั้งใจ
  - ๓.๖ ลองอธิบายถึงวิธีการจัดการในอุดมคติ เพื่อให้วิสัยทัศน์เป็นจริง

๔. เขียนเป็นรายงานหรือข้อบันทึกความจำหรือเรื่องราว ซึ่งสามารถอธิบายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาอนาคตได้

๕. ทดสอบสมมติฐานกับบุคคลอื่น โดย

๕.๑ จัดเรียงสมมติฐานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิสัยทัศน์ไว้เป็นข้อ ๆ

๕.๒ ชักถามผู้แนะนำที่ใกล้ชิดว่าเขามีปฏิกริยาอย่างไรต่อสมมติฐาน

๖. ลงมือปฏิบัติเพื่อให้วิสัยทัศน์บรรลุผลตามที่กำหนดไว้ โดยใช้ความวิริยะ อุตสาหะ และความเพียรพยายาม อาย่าย่อท้อเมื่อพบอุปสรรคต่าง ๆ

ข้อปฏิบัติเมื่อกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อให้เป็นผลสำเร็จ

ผู้บริหารการศึกษาจะกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อการบริหารการศึกษาให้เป็นผลสำเร็จต้องปฏิบัติดังนี้

๑. ต้องตั้งเป้าหมายในชีวิตที่แน่นอนจริงจัง

๒. กำหนดระยะเวลาในการทำให้เป้าหมายบรรลุผล

๓. ระบุปัญหา อุปสรรคที่ท่านต้องเผชิญและต้องเอาชนะ เพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของท่าน

๔. ระบุตัวบุคคล กลุ่มคนหรือหน่วยงานที่จะสนับสนุนให้เป้าหมายของท่านบรรลุ

๕. ระบุความรู้ ความสามารถที่ท่านต้องแสวงหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๖. วางแผนการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

๗. บันทึกลงในสมุดบันทึก เพื่อเตือนความทรงจำว่าท่านจะได้รับอะไรบ้างจากการทำงานให้บรรลุเป้าหมายในชีวิต และทำไมท่านจึงต้องการความสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ

วิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติในการบริหารการศึกษา

จากที่กล่าวมาทั้งหมด เพื่อให้เห็นว่า วิสัยทัศน์ผู้บริหารการศึกษาเป็นอย่างไร สำคัญอย่างไร และส่งผลความสำเร็จต่อการปฏิบัติอย่างไร ขอนำพิจารณาวิสัยทัศน์ต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพอนาคตของการบริหารองค์การ หน่วยงาน โรงเรียน สถานศึกษาและมหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์ของโรงเรียนประถมศึกษา

วิสัยทัศน์ ภาพอนาคตความสำเร็จของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งกำหนดขึ้นในช่วงปีหนึ่งของการศึกษา ดังนี้

๑. สภาพของนักเรียนทุกคนในโรงเรียนจะต้องดีกว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพการศึกษาและคุณภาพชีวิต
๒. องค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ ๓ องค์กรขึ้นไป ชื่นชมต่อกิจการของโรงเรียน
๓. หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ๔ หน่วยงานขึ้นไป ร่วมกันทำงานกับโรงเรียน เพื่อผลประโยชน์อันจะบังเกิดกับนักเรียน
๔. สถานภาพของผู้บริหาร ครู อาจารย์ในโรงเรียนทุกคน จะต้องดีกว่าเดิมทั้งในด้านการเงิน ชื่อเสียง เกียรติยศ โดยทุกคนจะต้องทำผลงานวิชาการ เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาโรงเรียน

วิสัยทัศน์ของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา มีหน้าที่จัดฝึกอบรมโดยมุ่งพัฒนาผู้ผ่านการอบรมให้เป็นผู้บริหารที่มีคุณลักษณะดังนี้

๑. เป็นผู้บริหารที่มีความสามารถและยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง
๒. เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ทำงานหนัก และอุทิศตนให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ
๓. มีความเข้าใจและสามารถนำนโยบายของหน่วยเหนือไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิสัยทัศน์ของประธานาธิบดี จอห์น เอฟ เคเนดี

ในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๐๔ (ค.ศ. 1961) ประธานาธิบดี จอห์น เอฟ เคเนดี แห่งสหรัฐอเมริกา ประกาศแสวงหาเงินทุนในการสำรวจอวกาศ การสำรวจทางอวกาศนับเป็นวิสัยทัศน์ที่มีแรงบันดาลใจมากที่สุด นั่นคือ การประกาศที่จะส่งคนไปดวงจันทร์และกลับมายังพื้นโลกให้ได้ในปลายทศวรรษนั้น นับเป็นวิสัยทัศน์ในท่ามกลางของการแข่งขันด้านอวกาศ เป็นทั้งแรงดลใจและจูงใจ ซึ่งในที่สุดก็ประสบความสำเร็จเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ (ค.ศ. 1969) ที่มนุษย์อวกาศ นีล อาร์มสตรอง และเอ็ดวิน แอลดริน สามารถลงเดินบนพื้นผิวดวงจันทร์ได้ จัดเป็นวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนของประธานาธิบดีเคเนดี ต่อผลลัพธ์จำเพาะอย่างภายในความสามารถของโครงการ

กรณีตัวอย่างที่ยกมานี้ เป็นตัวอย่างที่ดีมากสำหรับวิสัยทัศน์ เพราะเป็นที่น่าตื่นตื้น และเป็นแรงดลใจให้ประชาชนได้คิดว่า มนุษย์ไปถึงดวงจันทร์ได้อย่างไร เวลาเดียวกันก็มีส่วนดลใจประชาชนที่สนับสนุนทำให้เรื่องนี้บังเกิดขึ้นได้ ซึ่งประชาชนต้องมีกระบวนการวิสัยทัศน์ร่วมกันด้วยเช่นกัน

ดังนั้น การกำหนดวิสัยทัศน์จึงเป็นวิธีการหนึ่งในการตั้งเป้าหมายการทำงานในยุคที่มีการแข่งขันกันทุกรูปแบบของสังคมสมัยใหม่ และเพื่อการอยู่รอดท่ามกลางสภาวะการณที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในยุคโลกาภิวัตน์ เมื่อใดถ้าผู้บริหารหรือผู้นำของหน่วยงานการศึกษาขาดการมองภาพอนาคตด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ในการทำงานแล้ว โอกาสที่จะพัฒนาให้หน่วยงานการศึกษาก้าวหน้า

เพื่อก้าวไปสู่โลกของการแข่งขัน ก็จะทำให้ยากมาก จึงเห็นได้ว่า วิสัยทัศน์เป็นการมองภาพอนาคตที่โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยต้องการจะเป็นไปให้ถึงอนาคต วิสัยทัศน์นั้นจะชี้ให้เห็นขอบข่ายของงานที่จะต้องทำ เสริมสร้างความเข้าใจและผู้บริหารต้องทำทุกวิถีทางต่อไปให้ถึงความพยายามนั้น และยิ่งกว่านั้นวิสัยทัศน์ยังจะช่วยให้ครู คณาจารย์ บุคลากรทุกคนได้รับรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

๑. ทิศทางเป้าหมายในการทำงาน (Goals)
๒. แผนงาน (Plans)
๓. การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวก (Resource allocations)
๔. การตัดสินใจสั่งการ (Decision)
๕. ลำดับก่อนหลังในการทำงาน (Priorities)

* * * * *

บรรณานุกรม

- กมล สุดประเสริฐและสุนทร สุรินทร์ชัย. วิสัยทัศน์ทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย. ๒๕๔๑.
- ประเวศ วะสี. “คุณสมบัติของคนไทยสมัยใหม่” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. แนวทางการพัฒนาการศึกษาในอนาคต. กุมภาพันธุ์ ๒๕๓๗.
- วันทนา เมืองจันทร์. วิสัยทัศน์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สยามมิตรการพิมพ์. ๒๕๔๓.